

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5403]-EXT-11

M.A. (Part-I) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(PO-C1 Political Theory)

And

(PO-C4 Comparative Politics)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]

(i) Define Political Theory. Take a brief review of Marxist and Liberal Perspective on Political Theory.

(ii) Give the meaning, nature, scope and importance of Political Theory.

2. Answer any *one* of the following : [20]

(i) Define the concepts 'Liberty' and 'Equality'. Critically analyse the relationship in between them.

(ii) Explain the term Political Obligation. Discuss various grounds of political obligation.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following : [20]
- (i) Write an essay on the meaning, nature, types and importance of social movements as a non-state political process.
- (ii) Explain the nature, types and functions of political parties in modern times.
4. Answer any *one* of the following : [20]
- (i) Discuss the changing role of bureaucracy in the period of globalization.
- (ii) What do you mean by non-democratic system ? Explain its nature, features and types.
5. Write short notes on (any *four*): [20]
- (i) Radical theory of Democracy
- (ii) Meaning and nature of Right and Justice
- (iii) Resurgence of political theory
- (iv) Systems theory
- (v) Role of Military
- (vi) Causes of the emergence of political modernization and development.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) राजकीय सिद्धांताची व्याख्या लिहून राजकीय सिद्धांताचा मार्क्सवादी व उदारमतवादी परिप्रेक्ष्याचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- (ii) राजकीय सिद्धांताचा अर्थ सांगून स्वरूप, व्याप्ती आणि महत्व स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) 'स्वातंत्र्य' आणि 'समता' संकल्पनेची व्याख्या लिहा. स्वातंत्र्य आणि समतेतील परस्परसंबंधांचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- (ii) राजकीय उत्तरदायित्व संकल्पना स्पष्ट करा. राजकीय उत्तरदायित्वाचे विविध आधार स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) 'एक बिगर राज्य राजकीय प्रक्रियेचा एक महत्वाचा घटक म्हणून सामाजिक चळवळींचा अर्थ, स्वरूप, प्रकार आणि महत्व स्पष्ट करा.
- (ii) आधुनिक काळातील राजकीय पक्षांचे स्वरूप, प्रकार आणि कार्ये स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) 'जागतिकीकरणाच्या कालावधीतील लोकशाहीची बदलती भूमिका यावर चर्चा करा.
- (ii) बिगर लोकशाही व्यवस्था म्हणजे काय, हे सांगून त्याचे स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि प्रकार लिहा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) लोकशाहीचा मूलगामी सिद्धांत
- (ii) हक्क आणि न्याय संकल्पनेचा अर्थ आणि स्वरूप लिहा
- (iii) राजकीय सिद्धांताचे पुनरुत्थान
- (iv) व्यवस्था सिद्धांत
- (v) लष्कराची भूमिका
- (vi) राजकीय आधुनिकीकरण आणि राजकीय विकासाची कारणे.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5403]-EXT-12

M.A. (Part-I) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(PO-C2 : Public Administration)

and

(PO-C5 : Public Policy)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—** (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain the importance of New Public Management and ethics in Public Administration.
 - (b) Discuss the meaning, nature and scope of Public Administration.

2. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Discuss the role of public sector in the context of liberalization.
 - (b) Give the meaning of the term 'Good Governance.' Explain various features and importance of Good Governance.

3. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Critically analyse the impact of globalization on policy making.
 - (b) Discuss the process of public policy making in detail.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]
- (a) Explain the meaning, nature and scope of public policy.
- (b) Critically examine the obstacles in front of public policy implementation.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (a) Administrative Accountability.
- (b) Ethics in Public Administration
- (c) Bureaucratic Approach to study public administration
- (d) National Rural Health Mission
- (e) Role of Transnational Actors
- (f) Group Approach to Study Public Policy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) नव सार्वजनिक व्यवस्थापन आणि लोकप्रशासनातील नैतिकता यांचे महत्व स्पष्ट करा.
- (ब) लोकप्रशासनाचा अर्थ सांगून त्याच्या स्वरूप आणि व्याप्तीची चर्चा करा.
2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) उदारीकरणाच्या संदर्भात सार्वजनिक क्षेत्राच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- (ब) 'सुशासन' संज्ञेचा अर्थ स्पष्ट करा. सुशासनाची विविध वैशिष्ट्ये आणि महत्व स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) धोरणनिर्मिती प्रक्रियेवर जागतिकीकरणाच्या झालेल्या परीणामांचे चिकित्सक विवेचन करा.
(ब) सार्वजनिक धोरणनिर्मिती प्रक्रियेचे सविस्तर विवेचन करा.
4. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) सार्वजनिक धोरणाचा अर्थ सांगून स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
(ब) सार्वजनिक धोरण अंमलबजावणीतील अडथळांचे चिकित्सक परीक्षण करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही **चार**) [20]
(अ) प्रशासकीय उत्तरदायित्व
(ब) लोकप्रशासनातील नैतिकता
(क) लोकप्रशासनाच्या अभ्यासाचा नोकरशाहीविषयक दृष्टिकोन
(ड) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान
(इ) आंतरराष्ट्रीय घटकांची भूमिका
(फ) सार्वजनिक धोरणाच्या अभ्यासांचा गट सिद्धांत.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5403]-EXT-13

M.A. (Part-I) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(Compulsory Paper)

(PO-C3 : Political Institutions in India)

And

(PO-C6 : Issues in World Politics)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Critically evaluate the strong central federal framework in India.

(b) Critically examine the role of legislature of India in the period of globalization.

2. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Take a brief account of working of the National Human Rights Commission.

(b) Discuss the structure, powers and functions of Central Information Commission and Central Vigilance Commission.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following : [20]
- (a) Critically analyse the role of external factors in framing the foreign policy of the country.
- (b) Define the term “Coercive Diplomacy”. Explain various methods of coercive diplomacy.
4. Answer any *one* of the following : [20]
- (a) Define the term Armed Conflict. Explain its causes and methods.
- (b) Write an essay on “Challenges for Sustainable Development”.
5. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (a) Judicial Activism
- (b) Role of Governor
- (c) Principle of collective responsibility and accountability to the legislature
- (d) Causes of Terrorism
- (e) Humanitarian Intervention
- (f) Nuclear Proliferation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) ‘भारतातील प्रबळ संघराज्य आकृतीबंध’ पद्धतीचे टीकात्मक परीक्षण करा.
- (ब) जागतिकीकरण पर्वातील भारतातील भारताच्या कायदेमंडळाच्या भूमिकेचे चिकित्सक परीक्षण करा.

2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोगाच्या कामकाज पद्धतीचा थोडक्यात आढावा घ्या.
(ब) केन्द्रिय माहिती आयोग आणि केन्द्रिय दक्षता आयोग यांची रचना, कार्ये आणि अधिकाराची चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) राष्ट्राचे परराष्ट्रीय धोरण निर्मितीतील वाह्य घटकांच्या भूमिकेचे टिकात्मक परीक्षण करा.
(ब) 'सक्तीचा राजनय' संकल्पनेची व्याख्या लिहा. सक्तीच्या राजनयाच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) 'सशस्त्र संघर्ष' संज्ञा स्पष्ट करा. सशस्त्र संघर्षाची कारणे आणि पद्धती स्पष्ट करा.
(ब) 'चिरंतन विकास अंमलात आणण्या समोरील आव्हाने' यावर निबंध लिहा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
(अ) न्यायालयीन सक्रियता
(ब) राज्यपालाची भूमिका
(क) कायदेमंडळाची संबंधीत सामूहिक जबाबदारी आणि उत्तरदायित्वाचे तत्व
(ड) दहशतवादाची कारणे
(इ) मानवी हस्तक्षेप
(फ) अण्वस्त्र प्रसारबंदी.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5403]-EXT-14

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-01 : Modern Political Ideologies

and

PO-05 : Social Movements in India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions : [20]
 - (a) Explain the elements of Nationalism.
 - (b) Write the principles of Classical Liberalism.

2. Answer any *one* of the following questions : [20]
 - (a) Explain the features of Fascism.
 - (b) Write the principles of Democratic Socialism.

3. Answer any *one* of the following questions : [20]
 - (a) Explain the role of Bhartiya Kisan Union in India.
 - (b) Write the leadership, organisation and issues of Dalit Panthers in India.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions : [20]
- (a) Explain the politics of Mobilization in Nationalist Movement in India.
- (b) Write the role of Hamal Panchayats in Labour Movement.
5. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (a) Nature of Feminism
- (b) Features of Environmentalism
- (c) Limits of Fascism
- (d) Issues of Human Rights
- (e) National Alliance of People's Movement
- (f) Issues of Sexual and Domestic Violence.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]
- (अ) राष्ट्रवादाचे घटक स्पष्ट करा.
- (ब) अभिजात उदारमतवादाची तत्वे लिहा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]
- (अ) फॅसिझमची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ब) लोकशाही समाजवादाची तत्वे लिहा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]
(अ) भारतातील किसान युनियनची भूमिका स्पष्ट करा.
(ब) भारतातील दलित पँथर्सचे नेतृत्व, संघटना व उठविलेले प्रश्न लिहा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]s
(अ) भारतातील राष्ट्रवादी चळवळीतील संघटनांचे राजकारण स्पष्ट करा.
(ब) कामगार चळवळीतील हमाल पंचायतीची भूमिका लिहा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टीपा लिहा : [20]
(अ) स्त्रीवादाचे स्वरूप
(ब) पर्यावरणवादाची वैशिष्ट्ये
(क) फॅसिझमच्या मर्यादा
(ड) मानवी हक्कांचा प्रश्न
(इ) जनवादी चळवळीची राष्ट्रीय आघाडी
(फ) लैंगिक आणि कौटुंबिक हिंसाचारांचा प्रश्न.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5403]-EXT-15

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-02 : Political Thinkers in Modern Maharashtra

and

PO-06 : Political Process in Modern Maharashtra

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Critically examine Savarkar's views on religion.
 - (b) Write an essay on Tilak's Nationalism.
2. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain the ideas of Vinoba Bhave on Sarvodaya.
 - (b) Critically examine Mahatma Phule's views on caste system.
3. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain interrelations of cooperative movement and politics of Maharashtra.
 - (b) Comment on regional politics of Maharashtra.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]

- (a) Discuss the groupism politics in Congress Party after 1975.
- (b) Explain the causes of dominance of Maratha Caste in the politics of Maharashtra.

5. Write short notes on any *four* : [20]

- (a) V.R. Shinde's views on women
- (b) Agarkar's views on Hindu society
- (c) Javadekar and Socialism
- (d) Politics of Mumbai
- (e) Bahujan Mahasangh
- (f) Dalit Movement in Maharashtra.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]

- (अ) सावरकरांच्या धर्मविषयक विचारांचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- (ब) टिळकांच्या राष्ट्रवादावर चिकित्सक निबंध लिहा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]

- (अ) विनोबा भावे यांच्या 'सर्वोदय' विषयी कल्पना स्पष्ट करा.
- (ब) जातीव्यवस्थेविषयी महात्मा फुले यांच्या विचारांचे चिकित्सक परीक्षण करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]
(अ) सहकारी चळवळ व महाराष्ट्रातील राजकारण यांतील आंतरसंबंध स्पष्ट करा.
(ब) महाराष्ट्रातील प्रादेशिक राजकारणावर भाष्य करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]
(अ) 1975 नंतरचे काँग्रेस पक्षातील गटवादी राजकारणाची चर्चा करा.
(ब) महाराष्ट्रातील राजकारणातील मराठा जातीच्या वर्चस्वाची कारणे स्पष्ट करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टीपा लिहा : [20]
(अ) वि. रा. शिंदे यांचे स्त्रीविषयी विचार
(ब) आगरकरांचे हिंदू समाजाविषयी विचार
(क) जावडेकर आणि समाजवाद
(ड) मुंबईचे राजकारण
(इ) बहुजन महासंघ
(फ) महाराष्ट्रातील दलित चळवळ.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5403]-EXT-16

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-03 : Inequality and Exclusion

and

PO-07 : State Politics in India

(Optional Paper)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Critically examine the concepts of 'Inclusion' and 'Exclusion'.

Or

(b) Discuss the linguistic movements in the North-East India.

2. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss the theoretical debates on 'gender'.

Or

(b) 'Ethnicity has emerged as the new basis of identity politics.'
Comment.

3. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss the advantages of studying state politics.

Or

(b) Explain the role of religion in state politics of India.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Critically examine the inter-state conflicts in India.

Or

(b) Write an essay on Orissa's backwardness.

5. Write short notes on any *four* : [20]

(a) The regional identity crisis

(b) Impact of Muslim Separatism in U.P.

(c) Rise of middle peasant castes

(d) ULFA

(e) Issue of Belgaum

(f) Discrimination and Democracy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) 'समावेश झालेले समूह' आणि 'वगळलेले समूह' या संकल्पनांचे टीकात्मक परीक्षण करा.

किंवा

(ब) ईशान्य भारतातील भाषिक चळवळीची चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) 'लिंगभेद' या संकल्पनेच्या सैद्धान्तिक वादांची चर्चा करा.

किंवा

(ब) 'वांशिकता अस्मितेच्या राजकारणाचा नवा आधार बनला आहे.' भाष्य करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) राज्यांच्या राजकारणाचा अभ्यास करण्याच्या कायद्यांची चर्चा करा.

किंवा

(ब) भारताच्या राज्यांच्या राजकारणात धर्माची भूमिका स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) भारतातील आंतरराजकीय वादांचे टीकात्मक परीक्षण करा.

किंवा

(ब) ओडिशाच्या मागासलेल्यापणावर निबंध लिहा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** टीपा लिहा : [20]

(अ) प्रादेशिक अस्मितेचा प्रश्न

(ब) यू.पी.च्या राजकारणावरील मुस्लीम अलगतावादाचा परिणाम

(क) मध्य शेतकरी जातीचा उदय

(ड) उलफा

(इ) बेळगावचा प्रश्न

(फ) भेदभाव आणि लोकशाही.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5403]-EXT-17

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-04 : India's Foreign Policy

and

PO-08 : Human Rights

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Discuss India's relations with China.

Or

(b) Discuss challenge and continuity in Indian Foreign Policy.

2. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Explain the basic principles of India's Foreign Policy.

Or

(b) Explain the Indo-Pak relations with reference to terrorism.

3. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Explain the provisions of Human Rights as mentioned in the Indian Constitution.

Or

(b) Explain the safeguards of Human Rights in the world.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Explain the individual rights and group rights.

Or

(b) Examine terrorism as a challenge to Human Rights.

5. Write short notes on any *four* : [20]

(a) Indian Ocean

(b) Nuclear threats

(c) Indo-Japan relations in context of globalisation

(d) Anti-poverty right

(e) National Human Rights Commission

(f) Rights of migrant workers.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) भारताच्या चीनबरोबर संबंधाची चर्चा करा.

किंवा

(ब) भारताच्या परराष्ट्र धोरणामधील सातत्य आणि बदल यावर चर्चा करा.

2. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) भारताच्या परराष्ट्र धोरणाची मूलभूत तत्वे स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) दहशतवादाच्या पार्श्वभूमिवर भारत-पाकिस्तान संबंध स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) भारतीय संविधानात नमूद करण्यात आलेल्या मानवी हक्क विषयी तरतुदी स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) जागतीक स्तरावरील मानवी हक्क संरक्षणाचे मार्ग स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) व्यक्तिगत व गटाचे हक्क स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) 'दहशतवाद मानवी हक्कांना एक आव्हान आहे' परीक्षण करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टीपा लिहा : [20]

(अ) भारतीय महासागर

(ब) आण्विक धोके

(क) जागतीकीकरणाच्या संदर्भात भारत-जपान संबंध

(ड) गरीबी विरोधी हक्क

(इ) राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोग

(फ) स्थलांतरीत कामगाराचे हक्क.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5403]-EXT-18

M.A. (Part-II) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(PO-C7 : Political Thinking in Modern India)

And

(PO-C10 : Traditions of Political Thought)

(2013 PATTERN) (Compulsory)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (i) Critically examine the Karl Marx theory of “Surplus Value”.
 - (ii) Explain Confucius contribution to “Political Thought”.
2. Answer any *one* of the following question in **500** words : [20]
 - (i) Explain Maulana Azad’s views on “Religion” and “Politics”.
 - (ii) Explain the M.N. Roy’s thought on “Basic Democracy”.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (i) Explain Machiavelli’s “Classification of State”.
 - (ii) Explain Mahatma Gandhi’s thought on “Gramrajya”.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]
- (i) Critically examine the views of J.S. Mill on “Liberty”.
- (ii) Describe the Ram Manohar Lohia’s concepts of Liberty, Equality and Justice.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (i) Explain Lokmanya Tilak’s views on “Swadeshi”.
- (ii) Explain Dr. Ambedkar’s concept of “State-Socialism”.
- (iii) Explain Locke’s concept of “Property”.
- (iv) Explain Abu-Nasar-al-farabi’s views on “Ethic and Politics”.
- (v) Describe Pandit Nehru’s concept of “Democracy”.
- (vi) Frantz Fanon’s “Decolonization Theory”.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (i) कार्ल मार्क्सच्या ‘अतिरिक्त मूल्य’ सिद्धांताचे टिकात्मक परीक्षण करा.
- (ii) कन्फ्युशियसचे राजकीय विचारातील योगदान स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (i) मौलाना आझाद यांचे ‘धर्म व राजकारण’ याविषयीचे विचार स्पष्ट करा.
- (ii) एम.एन. रॉय यांचे ‘मूलभूत लोकशाहीवरील विचार स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) मॅकियाव्हेलीचे 'राज्याचे केलेले वर्गीकरण' स्पष्ट करा.
- (ii) महात्मा गांधी यांचे ग्रामराज्यविषयक विचार स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) जे.एस. मिल्ल्या 'स्वातंत्र्यासंबंधी' विचाराचे टिकात्मक परीक्षण करा.
- (ii) राम मनोहर लोहिया यांच्या 'स्वातंत्र्य, समता व न्याय या संकल्पनांचे वर्णन करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा : [20]
- (i) लोकमान्य टिळकांचे स्वदेशी विषयक विचार
- (ii) डॉ. आंबेडकर यांची 'राज्यसमाजवादाची' संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) लॉकची 'मालमत्ता' विषयक संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iv) अबु-नासेर-अल-फराबी यांचे 'नैतिकता व राजकारण' याविषयाचे विचार स्पष्ट करा.
- (v) पंडित नेहरू यांच्या 'लोकशाही' संकल्पनेचे वर्णन करा.
- (vi) फ्रॅड्झ फॅनन यांचा 'निर्वसाहतीकरणाचा' सिद्धांत सांगा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5403]-EXT-19

M.A. (Part-II) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(Compulsory Paper)

(PO-C8 : Political Sociology)

And

(PO-C11 : Political Process in India)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Define the term 'Political Sociology.' Take a brief review of the contribution of Karl Marx and Max Weber to Political Sociology.

(b) Give the meaning and nature of Political Ideology concept and discuss the debate on 'End and Resurgence' of Political Ideology.

2. Answer any *one* of the following : [20]

(a) Define the terms 'Power' and 'Authority'. Discuss the nature and sources of Power and Authority.

(b) Define the term Patriarchy. Explain the role of Caste, Religion in the Patriarchal system.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following : [20]
- (a) Discuss the issues, features and electoral performance of Electoral Politics since 1968-1989.
- (b) Write an essay on 'One Party Dominant System' in India.
4. Answer any *one* of the following : [20]
- (a) What is 'Regionalism' ? Explain the causes and consequences of Regionalism.
- (b) Write an essay on 'Role of Caste' in Indian Politics.
5. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (a) Hegemony
- (b) Role of State in Globalization
- (c) Bureaucracy as an instrument of State
- (d) Naxalite Movement
- (e) Dalit Politics
- (f) Competitive Multiparty System.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (अ) राजकीय समाजशास्त्राची व्याख्या लिहून राजकीय समाजशास्त्राला झालेल्या कार्ल मार्क्स आणि मॅक्स वेबरच्या योगदानाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- (ब) 'राजकीय विचारसरणी' या संकल्पनेचा अर्थ आणि स्वरूप सांगून विचारसरणीचा अंत आणि पुनरुत्थान वादाची चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) 'सत्ता' आणि 'अधिसत्ता' संकल्पनेची व्याख्या लिहून त्यांचे स्वरूप आणि उगमस्थाने स्पष्ट करा.
(ब) 'पितृसत्ताक पद्धती' म्हणजे काय हे सांगून या पद्धतीतील जात, धर्माची भूमिका स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) 1968-1989 पर्यंतच्या निवडणूक राजकारणातील महत्वाचे मुद्दे, वैशिष्ट्ये आणि निवडणूक कामगिरीची चर्चा करा.
(ब) भारतातील 'एक पक्ष प्रभुत्व पद्धती' यावर निबंध लिहा.
4. खालीलपैकी कोणताही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) 'प्रदेशवाद' म्हणजे काय ? हे सांगून त्याची कारणे आणि परिणाम सविस्तर स्पष्ट करा.
(ब) 'भारतीय राजकारणातील 'जातीची भूमिका' यावर निबंध लिहा.
5. खालीलपैकी थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
(अ) धुरीणत्व
(ब) जागतिकीकरणातील राज्याची भूमिका
(क) 'नोकरशाही' राज्याचे साधन
(ड) नक्षलवादी चळवळ
(इ) दलित राजकारण
(फ) स्पर्धात्मक बहुपक्ष पद्धती.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5403]-EXT-20

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(Compulsory Paper)

PO-C9 : Theory of International Relations

and

PO-C12 : Political Participation

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]

(i) Explain the relationship between media and public opinion.

(ii) Explain the Marxist Theory of International Relations.

2. Answer any *one* of the following : [20]

(i) Explain the determinants of Political Participation.

(ii) Discuss 'Environment' as an important issue of International Relations.

3. Answer any *one* of the following : [20]

(i) Explain the theory of Realism in International Relations.

(ii) Write the agencies of Political Socialization.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]
- (i) Explain the forms of Collective Violence.
- (ii) Explain the macrocosmic theory of International Relations.
5. Write notes on any *four* of the following : [20]
- (i) Idea of Civic Culture
- (ii) Features of Cold War
- (iii) Principles of Liberalism
- (iv) Meaning of Social Movement
- (v) New Issue : Gender
- (vi) Importance of Critical Theory.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) प्रसिद्धी माध्यमे व लोकमत यांच्यामधील संबंध स्पष्ट करा.
- (ii) आंतरराष्ट्रीय संबंधाचा मार्क्सवादी सिद्धांत स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) राजकीय सहभागाचे घटक स्पष्ट करा.
- (ii) 'आंतरराष्ट्रीय संबंधामध्ये पर्यावरण' हा महत्वाचा मुद्दा ठरत आहे, या विधानावर चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) आंतरराष्ट्रीय संबंधाचा वास्तववादी सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (ii) राजकीय सामाजिकरणाची माध्यमे लिहा.
4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) सामुहिक हिंसेचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (ii) आंतरराष्ट्रीय संबंधाचा साकलिक संघर्षाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टिपा लिहा : [20]
- (i) नागरी संस्कृतीची कल्पना
- (ii) शीतयुद्धाची वैशिष्ट्ये
- (iii) उदारमतवादाची तत्वे
- (iv) सामाजिक चळवळीचा अर्थ
- (v) नवी समस्या : लिंगभेद
- (vi) टिकात्मक सिद्धांताचे महत्व.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5403]-EXT-21

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

PO-09 : Comparative Politics-II

and

PO-013 : Political Thought of Dr. Ambedkar

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* question : [20]
 - (a) Critically examine the challenges to the creation of a politically stable Pakistan.
 - (b) Explain the role of Legislature in Sri Lankan Political System.
2. Answer any *one* question : [20]
 - (a) Discuss the role of political parties in the nation building process in Sri Lanka.
 - (b) Explain the structure of legislature in Bangladesh.
3. Answer any *one* question : [20]
 - (a) Discuss the socio-political background of Dr. Ambedkar's thoughts.
 - (b) Discuss Dr. Ambedkar's views on 'Indian Nationalism'.

P.T.O.

4. Answer any *one* question : [20]
- (a) Discuss Dr. Ambedkar's views on Caste System.
- (b) Discuss Dr. Ambedkar's views on Liberal Democracy.
5. Write short notes on any *four* : [20]
- (a) Role of military in the political process in Bangladesh.
- (b) Geography as a factor in the politics of Nepal.
- (c) Politics of ethnicity in Sri Lanka.
- (d) Economic thoughts of Dr. Ambedkar.
- (e) Dr. Ambedkar on 'Buddhism'.
- (f) Dr. Ambedkar on 'State'.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]
- (अ) राजकीयदृष्ट्या स्थिर पाकिस्तान निर्माण करण्यास असणाऱ्या विविध आव्हानांचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- (ब) श्रीलंकेच्या राजकीय व्यवस्थेतील कायदेमंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.
2. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]
- (अ) श्रीलंकेच्या राष्ट्रनिर्मिती प्रक्रियेतील राजकीय पक्षांच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- (ब) बांगला देशामधील कायदेमंडळाची रचना स्पष्ट करा.

3. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]
(अ) डॉ. आंबेडकरांच्या विचारांच्या सामाजिक-राजकीय पार्श्वभूमीची चर्चा करा.
(ब) 'भारतीय राष्ट्रवादाविषयी डॉ. आंबेडकरांच्या विचारांची चर्चा करा.
4. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]
(अ) डॉ. आंबेडकरांच्या जातीव्यवस्थेविषयी विचारांची चर्चा करा.
(ब) डॉ. आंबेडकरांच्या उदारमतवादी लोकशाहीविषयी विचारांची चर्चा करा.
5. कोणत्याही चार संक्षिप्त टीपा लिहा : [20]
(अ) बांगलादेशमधील राजकीय प्रक्रियेतील लष्कराची भूमिका
(ब) नेपाळच्या राजकारणातील भौगोलिक घटक
(क) श्रीलंकेतील वांशिक राजकारण
(ड) डॉ. आंबेडकरांचे आर्थिक विचार
(इ) डॉ. आंबेडकरांचे बौद्ध धर्माविषयी विचार
(फ) डॉ. आंबेडकरांचे राज्याविषयी विचार.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5403]-EXT-22

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(Optional Paper)

PO-010 : Indian Administration

and

PO-014 : Party System in India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following within **500** words : [20]
 - (a) Discuss on changing role of Chief Minister in State Administration.
 - (b) Explain administrative functions of Prime Minister.

2. Answer any *one* of the following within **500** words : [20]
 - (a) Discuss the evolution of Administrative System in India.
 - (b) Explain the role of Civil Services in Indian Administration.

3. Answer any *one* of the following within **500** words : [20]
 - (a) Explain the Historical background of Indian Administration.
 - (b) Discuss the role and responsibilities of the Governor.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following within **500** words : [20]
- (a) Explain the role of 1935 Act in Indian Administration.
- (b) Discuss the role played by Congress in Indian Politics.
5. Write any *four* of the following short notes in **100** words each : [20]
- (a) Explain the importance of Right to Information.
- (b) Globalisation and bureaucracy.
- (c) State the economic-socio challenges before Indian Administration.
- (d) Cabinet Secretaries.
- (e) Coalition Politics in India
- (f) Electoral Performance of Shivsena.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (अ) “राज्य प्रशासनातील मुख्यमंत्र्याची बदलती भूमिका” यावर चर्चा करा.
- (ब) पंत प्रधानाची प्रशासकीय कार्ये स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (अ) भारतातील प्रशासकीय व्यवस्थेच्या विकासाची चर्चा करा.
- (ब) भारतीय प्रशासनातील सनदी सेवकांची भूमिका स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
(अ) भारतीय प्रशासनाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
(ब) राज्यपालाची भूमिका व जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
(अ) 1935च्या भारतीय प्रशासकीय कायद्याची भूमिका स्पष्ट करा.
(ब) भारतीय राजकारणातील काँग्रेसने बजावलेल्या भूमीकेची चर्चा करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा : [20]
(अ) माहितीच्या अधिकाराचे महत्व विशद करा.
(ब) जागतिकीकरण आणि नोकरशाही.
(क) भारतीय प्रशासनासमोरील आर्थिक व सामाजिक आव्हाने सांगा.
(ड) संसदीय सचिव.
(इ) भारतातील आघाडीचे राजकारण.
(फ) शिवसेनेची निवडणूकीतील भूमिका.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5403]-EXT-23

M.A. (Part-II) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(Optional Paper)

PO-011 : Politics of Non-Democratic Regimes

And

PO-015 : Conflict and Co-operation in Asia Pacific Region

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]

(i) Define Democratization. Discuss the processes of Democratization.

(ii) Comment on the various issues of economic development in Non-Democratic Regions.

2. Answer any *one* of the following : [20]

(i) What is the meaning of the term Non-Democratic Regime ? Explain the nature and types of non-democratic regimes.

(ii) Discuss the role of Legitimacy and control in Non-democratic Regime.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following : [20]

- (i) Elaborate the role of Asia Pacific Countries in the world politics.
- (ii) Discuss the role of co-operation among the Singapore, Thailand Malaysia as a middle powers in the world politics.

4. Answer any *one* of the following : [20]

- (i) Define New Regional order. Explain its features.
- (ii) Discuss the co-operation issues between Japan and China.

5. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Monarchy
- (ii) Bureaucratic authoritarian regime
- (iii) Leadership in Non-Democratic Regime
- (iv) Conflict issues between North-South Korea
- (v) Causes of End of Cold War
- (vi) Role of small powers in Asia Pacific.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) लोकशाहीकरण व्याख्या लिहा. लोकशाहीकरण प्रक्रियेची चर्चा करा.
- (ii) बिगर लोकशाही राजवटीतील विविध आर्थिक विकासाच्या मुद्द्यांवर भाष्य करा.

2. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) बिगर लोकशाही राजवट म्हणजे काय ? बिगर लोकशाही राजवटीचे स्वरूप आणि विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- (ii) बिगर लोकशाही राजवटीतील अधिमान्यता आणि नियंत्रण यांची भूमिका स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) जागतिक राजकारणातील आशियाई पॅसिफिक देशांची भूमिका स्पष्ट करा.
- (ii) जागतिक राजकारणातील सिंगापूर, थायलंड मलेशिया या मध्यम सत्तांची परस्परसहकार्याची भूमिका यावर चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) नवीन प्रादेशिक व्यवस्था या संज्ञेची व्याख्या लिहून तिची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (ii) जपान व चीन मधील सहकार्याचे मुद्दे यावर चर्चा करा.
5. टीपा लिहा : [20]
- (i) राजशाही
- (ii) नोकरशाही अधिकारवादी राजवट
- (iii) बिगर लोकशाही राजवटीतील नेतृत्व
- (iv) उत्तर आणि दक्षिण कोरियातील संघर्षाचे मुद्दे
- (v) शीतयुद्ध समाप्तीची कारणे
- (vi) आशिया पॅसिफिक विभागातील लहान सत्तांची भूमिका.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5403]-EXT-24

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(Optional Paper)

PO-012 : Research Methods in Political Science

and

PO-016 : Political Economy of India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]

(i) Write the features of Quantative Research.

(ii) Explain the political context of Liberalization.

2. Answer any *one* of the following : [20]

(i) Write the methods of data analysis.

(ii) Explain the caste composition of class in India.

3. Answer any *one* of the following : [20]

(i) Explain the process of Report Writing.

(ii) Write the challenges to the development agenda of state.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following : [20]

- (i) Define the term variables and explain the types of variables.
- (ii) Explain the role of Ruling classes in the political economy of India.

5. Write short notes on any *four* : [20]

- (i) Research outcomes
- (ii) Research question
- (iii) Survey method
- (iv) Inter-state disputes
- (v) Privatization
- (vi) Dominant coalition.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (i) संख्यात्मक संशोधनाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (ii) उदारीकरणाचे राजकीय संदर्भ स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (i) माहिती विश्लेषणाच्या पद्धती लिहा.
- (ii) भारतातील वर्गाची जातीय रचना स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) अहवाल लिखानाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- (ii) राज्यसंस्थेच्या विकास विषयपत्रिकेसमोरील आव्हाने लिहा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) चल या संज्ञेची व्याख्या करा. चलाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (ii) भारतातील राजकीय अर्थव्यवस्थेतील सत्ताधारी वर्गाची भूमिका स्पष्ट करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा : [20]
- (i) संशोधन परिणाम
- (ii) संशोधन प्रश्न
- (iii) सर्वेक्षण पद्धत
- (iv) आंतर-राज्यीयवाद
- (v) खाजगीकरण
- (vi) प्रभुत्वशाली युती.